

Dr. F.A. Vollenbroek,
Albertlaan 5,
3080 Tervuren,
België

College van Beroep,
Postbus 75684,
1070 AR Amsterdam

Tervuren, 19/03/2023

Onderwerp: Dossier 2022/00535 St. Grootouders voor het klimaat/Corendon

Geacht college,

Op 7 maart ontvingen wij de beslissing van de Reclame Code Commissie inzake dossier 2022/00535 Grootouders voor het Klimaat/Corendon. Hierbij tekenen wij beroep aan tegen deze uitspraak bij uw college. Graag brengen wij onderstaande argumenten onder uw aandacht.

Klacht betreft niet alleen twee advertenties in de Volkskrant

Wij hebben op 14 november 2022 een klacht ingediend over de 'advertenties voor vliegvluchten van Corendon, met name in de Volkskrant'. Ter illustratie voegden wij een aantal advertenties in de Volkskrant toe, maar we schreven erbij: 'onze klacht betreft de advertenties voor vakantievluchten, waarin aspirant reizigers worden aangemoedigd een weekje 'naar de zon' te vliegen.' Dit includeert dus ook de reclames in andere kranten, bushokjes en op tv. De RCC schrijft echter dat 'zij haar oordeel zal beperken tot de twee concrete advertenties waarvan klaagster afdrucken heeft overgelegd'. Hiermee heeft de RCC onze casus drastisch ingeperkt.

Gevolg hiervan is dat onze klacht dat Corendon niet de maatschappelijke zorgvuldigheid in acht neemt door 'naar de zon met Corendon' vakantievluchten aan te bieden, niet in behandeling is genomen. De RCC schrijft hierover: 'Klaagster heeft ter zitting aangevoerd dat zij van mening is dat Corendon niet de vereiste 'maatschappelijke zorgvuldigheid' in acht neemt door 'naar de zon met Corendon' vakantievluchten aan te bieden, zonder aandacht te besteden aan de gevolgen van de CO2 uitstoot. Het gaat in dit geval om de belangen van de mensheid in het algemeen en die van onze kleinkinderen in het bijzonder, aldus klaagster. Voor zover klaagster geacht moet worden zich hier te beroepen op strijd met het algemeen belang als bedoeld in artikel 3 NRC, acht de Commissie geen van de bestreden advertenties (elk in zijn geheel beschouwd) van zodanige aard, dat het algemeen belang erdoor wordt geschaad.'

Door de inperking tot de twee Volkskrant advertenties kon de RCC tot het oordeel komen dat het algemeen belang niet wordt geschaad. Maar zeker is dat de lawine aan reclame in kranten, op bushokjes en op TV wel effect hebben gehad: Corendon kreeg in januari 2023 meer boekingen dan ooit. De hoeveelheid CO2 die hiermee gepaard gaat, schaadt het algemeen belang wel degelijk.

Reclamebeleid

De RCC schrijft in haar beoordeling: 'De voorzitter merkt op dat de Commissie uitsluitend concrete reclame-uitingen kan beoordelen en niet bevoegd is zich in het algemeen over reclamebeleid uit te laten.' Dat de RCC niet op de stoel van de wetgever wil gaan zitten, begrijpen wij. De RCC is immers ingekaderd in de Nederlandse Reclame Code. Gezien de ernst van de klimaatcrisis en het grote aandeel dat de Nederlandse luchtvaart heeft in de Nederlandse CO2 uitstoot, zou de RCC de artikelen van de NRC wel ruimer kunnen interpreteren. Dit geldt met name het genoemde artikel 3. In aanmerking nemende dat de uitstoot van CO2 als gevolg van de kerosine die op Nederlandse vliegvelden wordt getankt bijna net zo groot is als van alle Nederlandse personenauto's bij elkaar, is het evident dat het algemeen belang wel degelijk geschaad wordt. De RCC had dus artikel 3 kunnen aangrijpen om een former oordeel te vellen over de in onze ogen onverantwoorde Corendon reclames.

Website Corendon bevat claims die ze niet waar kunnen maken

Naast reclame in kranten, op bushokjes en op TV, had onze klacht betrekking op uitspraken op de website van Corendon. De RCC schrijft hierover: 'Zoals ter zitting is meegedeeld, is de Commissie er

bij de voorbereiding van uitgegaan dat de klacht is gericht tegen deze advertenties en heeft zij klaagsters stellingen over onderdelen van de website beschouwd als onderbouwing van de klacht tegen de advertenties'. Door zich uitsluitend te richten op de meegestuurdte advertenties heeft de RCC onze klacht over de claim op de website van Corendon ten onrechte buiten beschouwing gelaten.

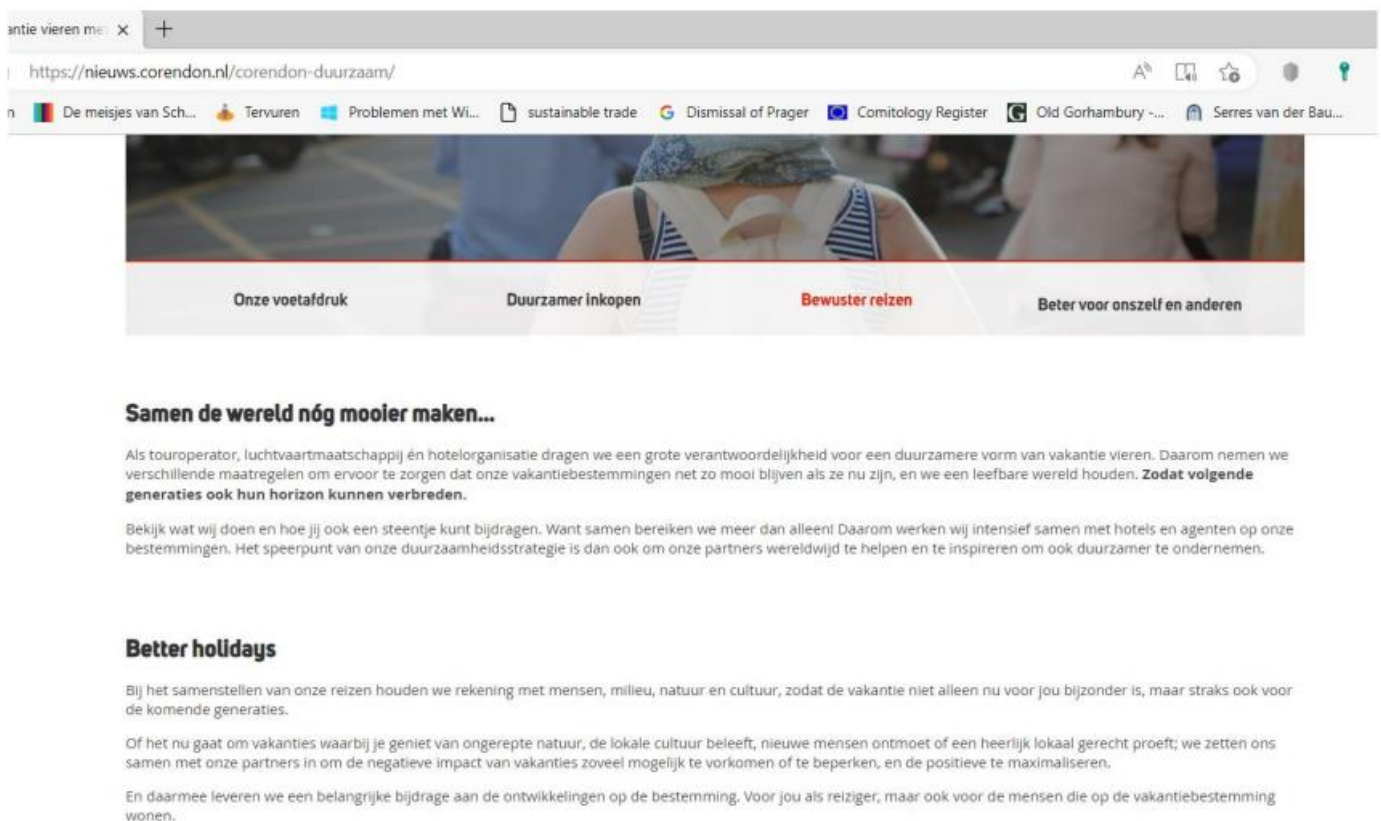
Deze claim betrof primair de volgende zinnen:

*'Samen de wereld nóg mooier maken... Als touroperator, luchtvaartmaatschappij én hotelorganisatie dragen we een grote verantwoordelijkheid voor een duurzamere vorm van vakantie vieren. Daarom nemen we verschillende maatregelen om ervoor te zorgen dat onze vakantiebestemmingen net zo mooi blijven als ze nu zijn, en we een leefbare wereld houden. **Zodat volgende generaties ook hun horizon kunnen verbreden**'.*

'Bij het samenstellen van onze reizen houden we rekening met mensen, milieu, natuur en cultuur, zodat de vakantie niet alleen nu voor jou bijzonder is, maar straks ook voor de komende generaties'.

Een printscreen van deze pagina hadden wij in onze klacht aan de RCC bijgevoegd, zie afbeelding hieronder.

Print screen:

Nadat wij onze klacht hadden ingediend en Corendon daarvan op de hoogte was gebracht, schrapte Corendon deze tekst. Nu staat er: 'We doen wat we kunnen om vakanties zo duurzaam mogelijk te maken, maar écht duurzame vliegvakanties bestaan (nog) niet helaas. Toch gaan wij voor maximale positieve en minimale negatieve impact.' (Zie <https://nieuws.corendon.nl/corendon-duurzaam/>).

Maar wat wordt bedoeld met 'maximale positieve en minimale negatieve impact'? Weegt het plezier van een vliegreis 'naar de zon' op tegen de impact van klimaatverandering? Ruim dertig miljoen mensen werden vorig jaar getroffen door de overstromingen in Pakistan, er heerst al vier jaar droogte in Oost Afrika en er waren hittegolven van ongekende lengte en intensiteit in China en India. De impact van klimaatverandering laat ook de vakantiebestemmingen van Corendon niet ongemoeid.

Overigens is de geschrapte tekst nog steeds op de website te vinden, maar dan op een andere pagina,

zie <https://www.corendon.nl/organisatie-info> waarvan deze print-screen:

The screenshot shows the 'organisatie-info' page on the Corendon website. The left sidebar contains filters for 'ERZORGING Uitleg' (with sub-items like 'Ultra All Inclusive', 'Volgens Beschrijving', 'Volpension', 'Halfpension', 'Logies en ontbijt', 'Logies'), 'ANTAL STERREN' (2-sterren (65), 3-sterren (475), 4-sterren (734), 5-sterren (485)), 'ISDUUR' (1-6 dagen, 7-9 dagen, 10 en meer dgn), and 'OOORDELING' (en hoger (1207), en hoger (1126), en hoger (760), en hoer (176)). The main content area has four columns:

- Corendon Dutch Airlines:** Corendon heeft sinds 2011 een eigen luchtvaartmaatschappij. Corendon Dutch Airlines (CND) beschikt over drie vliegtuigen van het type Boeing 737-800 met 189 stoelen. Jaarlijks vliegen we naar meer dan vijftig bestemmingen. De thuishaven is Amsterdam Airport Schiphol, maar we vliegen ook vanaf kleinere Nederlandse luchthavens zoals Maastricht, Rotterdam, Groningen en Eindhoven. Daarnaast vliegen we sinds de zomer van 2022 vanaf de Duitse luchthavens Düsseldorf, Keulen en Münster/Osnabrück. Naast Corendon Dutch Airlines heeft...
- Cockpit- en cabinepersoneel:** Corendon selecteert en traint het cabinepersoneel met uiterste zorg. Een team van betrokken pursors, cabin attendants, captains en first officers verwelkomen je tijdens het aan boord gaan. Tijdens de vlucht zorgen het cockpit- en cabinepersoneel ervoor dat je zo comfortabel en prettig mogelijk op je vakantiebestemming aankomt. Zij voorzien je van alle nuttige informatie met betrekking tot jouw vlucht en zijn getraind om jouw veiligheid te waarborgen. Zin in eten of drinken? Bestel een maaltijd, drankje of smoothie voor de vlucht.
- Corendon Hotels & Resorts:** Het hotelportfolio van Corendon Hotels & Resorts bestaat momenteel uit elf hotels. Op Curaçao zijn we de trotse eigenaar van het Corendon Mangrove Beach Resort en het Livingstone Jan Thiel Resort. Op Ibiza staat ons viersterren All Inclusive Marble Stella Maris Resort. In Turkije bieden we twee All Inclusive resorts aan in de populairste badplaatsen langs de Turkse kust. In Amsterdam en omgeving vind je ons Corendon Village Hotel, het Corendon City Hotel en The College Hotel.
- Duurzaam toerisme:** Als touroperator, luchtvaartmaatschappij én hotelorganisatie dragen we een grote verantwoordelijkheid voor duurzaam reizen. Daarom nemen we verschillende maatregelen om ervoor te zorgen dat onze vakantiebestemmingen net zo mooi blijven zoals ze nu zijn. Hierdoor behouden we een leefbare wereld zodat de volgende generaties ook hun horizon kunnen verbreden. Want samen bereiken we meer dan alleen. **Bekijk hier** wat wij doen en hoe jij ook een steentje kunt bijdragen.

In de rechterkolom staat onder 'duurzaam toerisme' het volgende: 'Als touroperator, luchtvaartmaatschappij én hotelorganisatie dragen we een grote verantwoordelijkheid voor duurzaam reizen. Daarom nemen we verschillende maatregelen om ervoor te zorgen dat onze vakantiebestemmingen net zo mooi blijven zoals ze nu zijn. Hierdoor behouden we een leefbare wereld zodat de volgende generaties ook hun horizon kunnen verbreden'.

Corendon kan dit niet waarmaken, noch ten aanzien van de claim dat Corendon ervoor gaat zorgen dat hun vakantiebestemmingen net zo mooi blijven als ze nu zijn, noch ten aanzien van de claim dat Corendon ervoor kan zorgen dat er een 'leefbare wereld' overblijft voor de volgende generaties. Kortom, de RCC is ten onrechte niet ingegaan op de gewraakte teksten op Corendons website. Daarom verzoeken wij u hier zorgvuldig naar te kijken.

Nog meer claims en green washing

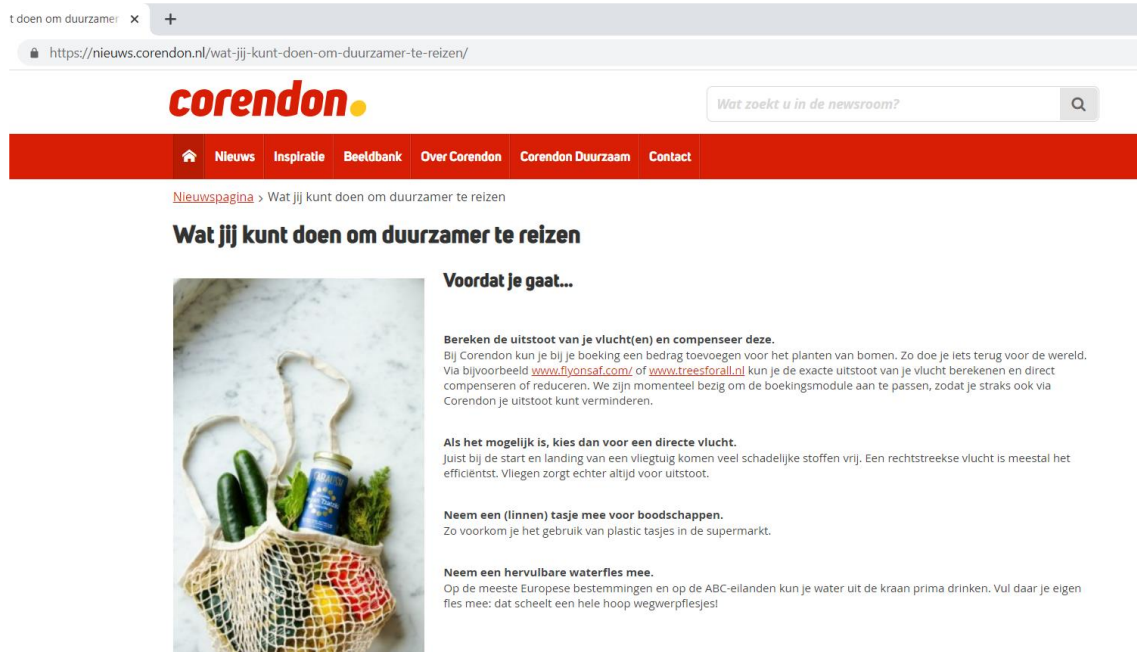
Op de website van Corendon d.d. 18-03-2023 zijn nog steeds een aantal webpagina's te zien die claims bevatten of teksten die als greenwashing kunnen worden bestempeld. Zo staat op <https://www.corendon.nl/vakanties/green> onder het kopje 'Duurzamer en met hart voor een betere wereld' het volgende geschreven: 'Wil jij bewust vakantie vieren en tegelijkertijd genieten van de luxe en comfort die je graag hebt tijdens je vakantie? Vier dan je vakantie in een duurzamere accommodatie uit ons uitgebreide vakantieaanbod'.

The screenshot shows the 'vakanties/green' page on the Corendon website. The page features a search bar with the text 'Waar wil je naartoe?' and a 'Mijn Corendon' button. The navigation menu includes 'LAST MINUTE', 'ZOMERVAKANTIE 2023', 'VERTREK VANUIT DE REGIO', 'ZONVAKANTIE', 'ALL INCLUSIVE', 'WINTERZON', 'SPECIALS', and 'VLIETICKET'. The main content area has a large image of a person relaxing on a lounge chair with the text 'Duurzamer en met hart voor een betere wereld'. Below the image, there is a paragraph of text: 'Wil jij bewust vakantie vieren en tegelijkertijd genieten van de luxe en comfort die je graag hebt tijdens je vakantie? Vier dan je vakantie in een duurzamere accommodatie uit ons uitgebreide vakantieaanbod. Je vindt deze accommodaties onderaan deze pagina, dus kijk snel verder voor informatie, prijzen en beschikbaarheid.' and a 'Meer info' button. The page also features a 'Green' logo and a '269 aanbiedingen' indicator.

Daar 90% van de milieudruk gerelateerd is aan de CO2 uitstoot van de vliegtreis is deze bewering pure greenwashing.

Op een andere pagina staat: 'Wat jij kunt doen om duurzamer te reizen'. Onder dit kopje schrijft Corendon: 'Bereken de uitstoot van je vlucht(en) en compenseer deze. Bij Corendon kun je bij de boeking een bedrag toevoegen voor het planten van bomen.' Zie <https://nieuws.corendon.nl/wat-jij-kunt-doen-om-duurzamer-te-reizen> en print screen:

Compensatie is echter onmogelijk omdat de bomen die worden geplant slechts langzaam groeien, waardoor het decennia duurt voordat de CO2 die is vrijgekomen bij de vliegtreis is vastgelegd.

The screenshot shows a browser window with the URL <https://nieuws.corendon.nl/wat-jij-kunt-doen-om-duurzamer-te-reizen/>. The page features the Corendon logo and a navigation menu with items like 'Nieuws', 'Inspiratie', 'Beeldbank', 'Over Corendon', 'Corendon Duurzaam', and 'Contact'. The article title is 'Wat jij kunt doen om duurzamer te reizen'. Below the title is an image of a mesh shopping basket filled with vegetables and a water bottle. The article text includes the following sections:

- Voordat je gaat...**
  - Bereken de uitstoot van je vlucht(en) en compenseer deze.**

Bij Corendon kun je bij je boeking een bedrag toevoegen voor het planten van bomen. Zo doe je iets terug voor de wereld. Via bijvoorbeeld www.flynsaf.com/ of www.treesforall.nl kun je de exacte uitstoot van je vlucht berekenen en direct compenseren of reduceren. We zijn momenteel bezig om de boekingsmodule aan te passen, zodat je straks ook via Corendon je uitstoot kunt verminderen.
  - Als het mogelijk is, kies dan voor een directe vlucht.**

Juist bij de start en landing van een vliegtuig komen veel schadelijke stoffen vrij. Een rechtstreekse vlucht is meestal het efficiëntst. Vliegen zorgt echter altijd voor uitstoot.
  - Neem een (linnen) tasje mee voor boodschappen.**

Zo voorkom je het gebruik van plastic tasjes in de supermarkt.
  - Neem een hervulbare waterfles mee.**

Op de meeste Europese bestemmingen en op de ABC-eilanden kun je water uit de kraan prima drinken. Vul daar je eigen fles mee: dat scheelt een hele hoop wegwerpflesjes!

Breder perspectief

Zoals we hiervoor lieten zien zijn de reclames van Corendon en andere reisorganisaties zoals TUI en Prijsvrij niet in lijn met het publieke belang. De RCC beperkt zich helaas maar tot één specifieke uiting en kijkt dus niet naar het grotere plaatje. Zo komt de RCC tot de vaststelling dat enkele reclames niet schadelijk zijn voor het publieke belang, maar al dit soort reclames samen zijn dat uiteraard wel. Wij nodigen u graag uit om deze bredere context mee te nemen in uw beoordeling van dit beroep.

Innovatie duurt decennia

Er bestaan hoge verwachtingen van innovatie: de vliegtuigen van de toekomst zullen veel schoner zijn en er is een goede kans dat klimaat-neutrale brandstoffen kunnen worden ingezet zodra die uit waterstof kunnen worden geproduceerd. Deze ontwikkelingen duren echter tientallen jaren. Een voorschot nemen op toekomstige innovaties betekent dat de emissies voorlopig alleen maar toenemen, wat beslist moet worden voorkomen. De luchtvaart zal dus eerst moeten krimpen om op termijn weer te kunnen groeien.

Oproep

In de voettekst van de correspondentie van de RCC staat:

...voor verantwoorde reclame

Uw college wordt gevraagd om verantwoorde reclame te bevorderen door:

Buitenveldertselaan 106 | 1081 AB Amsterdam | T 020 301 33 97
Postbus 75684 | 1070 AR Amsterdam | info@reclamecode.nl | www.reclamecode.nl

1. Uit te spreken dat Corendon moet stoppen met misleidende informatie en greenwashing.
2. Uit te spreken dat reisorganisaties juiste en volledige informatie moeten geven in hun advertenties en websites over de klimaatimpact van de aangeboden vliegtreis.
3. Reisorganisaties op te roepen afspraken te maken om reclame voor korte vliegvakanties naar verre oorden te staken.

Namens de Grootouders voor het Klimaat,
Frans Vollenbroek